

Træk fra min mors barndoms- og ungdomstid

Af Valdemar Dalgård Jensen

Min mor blev født 1. juli 1862. Ved dåben fik hun navnet Hansine Ane Marie Pedersen. Hendes far hed Peder Pedersen og var ejer af Gammeltoftgård i Henne sogn. Fra gården, der lå med nogle af sine jordtilliggender ned mod Fiilsø, var der en storslået udsigt over søen, bag hvilken de ærværdige gamle klitter stod i gravitetisk ro til tider spejlende sig i søens blanke flade.

Meget af det, der efterhånden vil komme på de følgende sider, har morfar fortalt mor, undertiden ude ved stuehusets vestgavl, hvor de to ofte søgte hen for at nyde solnedgangen en smuk sommeraften efter endt arbejde. Det har sikkert nok mest været efter mormors død 17-8-1872, da holdt mor, der da nylig var fyldt 10 år, sig særlig til sin far. Når han kom ind på at fortælle om sin sømandsfærd, sendte han ofte en tak op til ham, der råder over liv og død, fordi han og hans kammerater var kommet levende i land i en orkan ved den engelske kyst, hvilket jeg senere skal komme nærmere ind på.

Noget af nærværende stof har mor sikkert også hørt, når husets beboere og måske nogle naboer en vinteraften sad og bandt hoser og fortalte historier for hverandre om varsler, strandinger o.s.v., mens tørvene buldrede i bilæggeren, og tællelysené blafrede i stagerne.

Men lad os begynde med den første af slægten, som vi med bestemthed ved noget om. Det er min mors farfar, der hed Peder Pedersen, ligesom min morfar kom til at hedde. Han stammede fra en velhavende gårdmandsfamilie i Nørre Tarp, Lunde sogn. Hans fødselsdato har jeg ikke kunnet få, da kirkebogen

for Lunde sogn ikke har fødsler med så langt tilbage. Men den 21. april 1805 blev han konfirmeret i Lunde kirke.

Han var med i krigen mod England 1807-14 nogle år som ordonnanshusar. Efter krigen kom han hjem, ca. 24 år gl., og fik stor arv udbetalt i en bunke pengesedler med et stort pålydende, men de var på grund af statsbankerotten i 1813 så godt som værdiløse. Nu fik han ingen gård med hestespand, som han havde drømt om og glædet sig til. Senere kom han til at kende en enke, der havde et husmandssted i Gammeltoft, Henne sogn. De kom til at synes godt om hinanden og blev gift 13. okt. 1821. Enken hed Grethe Lauridsdatter og var 37 år og havde en lille pige, Karen, der var et par år gl.. Peder Pedersen var 31 år. Men foreløbig kunne han ikke, som han havde været vant til, fare omkring på hesteryg.

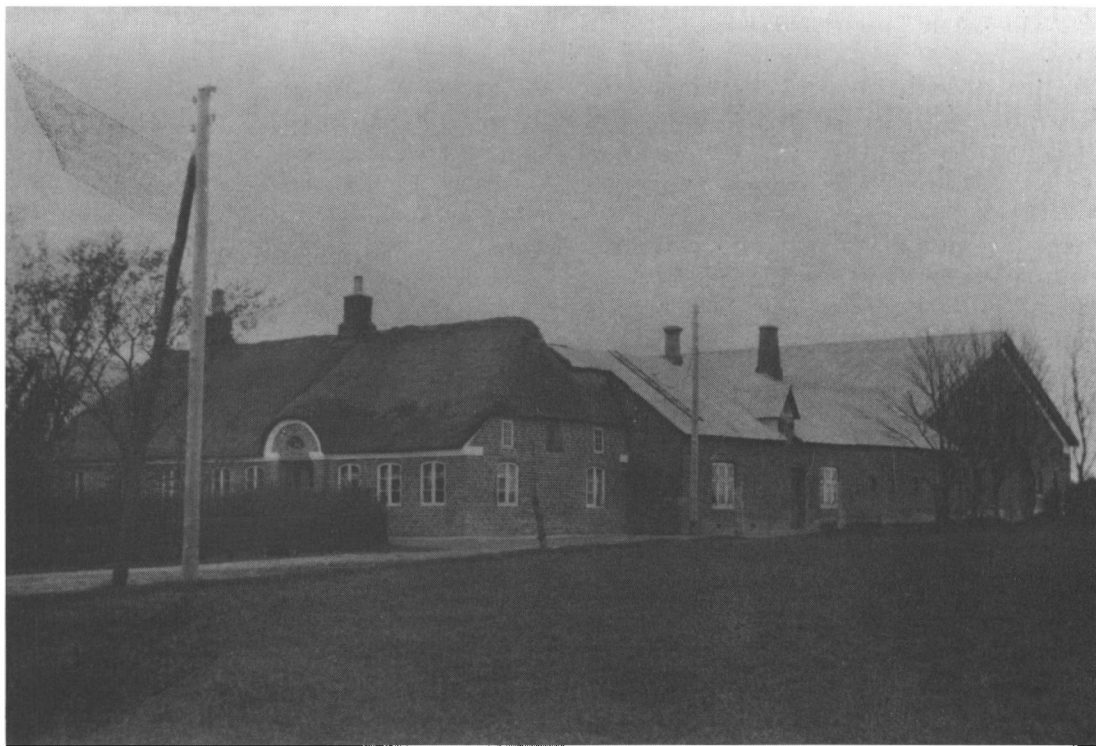
På ejendommen var der tre køer og to stude. Men som et gammelt ord siger: Den, der kører med stude, kommer også med, kom også til at passe her. Det gik fremad med bedriften, og den tid kom, da de fik hesteforspand på gården. Den ene af spandet var en rapfodet gul hest, som den forhenværende ordonnanshusar tog mange og undertiden lange rideture på, f.eks. når han besøgte sin svigerdatters familie, der boede i Næsbjerg øst for Varde.

Der kunne fortælles flere historier om, hvorledes enkelte storbønder reagerede, når den fattige mand, Peder Pedersen, på sin gule hoppe overhalede deres flotte ekipager. Jeg tager i korthed et eksempel: En dag Peder Pedersen er ude på en ridetur på sin gule hest, nærmer han sig en storbonde, der kører ret

hurtigt i sin flotte landauer. Men det er ikke hurtigt nok for P. P., der overhaler. Og som om det var en stor provokation, hæver manden sin pisk og rammer oldefar på skulderen. Mod denne uretfærdighed gør P. Pedersen det modtræk, at han vender hesten og farer forbi køretøjet forfra for derefter igen at overhale bagfra. Det er nu hans måde at hævne den ydmygelse, han føler, han har været ude for. - Men vi må videre.

Min oldefar Peder den Første og Margrethe fik d. 9. dec. 1825 en søn, som før omtalt også kom til at hedde Peder Pedersen - altså Peder den Anden. Han var 6 år yngre end sin halv-søster Karen, og der blev ikke flere børn i ægteskabet.

Peder den Anden voksede op i et fattigt, men godt hjem, hvor der i alt fald var god plads at røre sig på i den storslåede natur. Vest for ejendommen lå den store sø med klitterne i baggrunden, og den lille Peder har sikkert mange gange undret sig over *slottet i vesterled* med de guldtakkede klittoppe og rosenskyerne, som Ingemann så smukt synger om. Og den store sø, som næsten lå lige uden for deres dør, har han sikkert haft megen fornøjelse af, han levede jo hele sin barndoms - og en stor del af sin ungdomstid, mens Fiilsø var i sin største udstrækning. Mens jeg var barn, fortalte mor mig at den store sø havde været 7 mil i omkreds - altså over 50 km, hvilket måske for nogle synes helt overdrevet, men det skal nok

Gammeltoftigård som den så ud før den brændte den 28.10.1928

have sin rigtighed. Den strakte sig med sine udvækster og indsnævringer gennem Outrup, Henne, Ål og Janderup sogne. Min mor havde ikke selv set Fiilsø i dens storhedstid. Den blev tappet for kaskader af vand i 1852, ti år før hun blev født. Ved den delvise udtørring af søen fik lodsejerne mere jord, idet deres jordlodder blev forlænget med 300 alen mod vest ud mod søen.

Mens morfar var dreng og i den første del af sin ungdomstid, hjalp han sin far på ejendommen. Men for at rette lidt op på økonomien kom han ind i et bådelaug, der drev kystfiskeri. Senere blev han sømand og sejlede på engelske, franske og nederlandske havne med flere. Han havde mange oplevelser. Engang, da han lå i havn i Reykjavik, gik han og en del af de andre sømænd ud for at se de varme kilder øst for byen, bl. andre *Den store Geysir*. De havde taget æg med, dem puttede de i et par lommetørklæder, som de bandt på stokke og stak ned i det varme, boblende vand, og 5 minutter efter havde de dejlige nykogte æg til deres medbragte klemmer.

Men det var ikke bare idyl at være sømand. Engang i nærheden af den engelske kyst, havde han sit livs skrappeste tørn. Det blev en brandstorm, og den lille danske skude blev kastet hid og did af de voldsomme bølger. De hejsede nødfalg og signaliserede efter lods, men det var umuligt for det engelske redningsvæsen at gå ud med redningsbåden. De prøvede med raketter, men det lykkedes ikke at få forbindelse med det danske skib. Lidt efter kom en stor engelsk damper, der selv forsøgte at nå havn efter at have fået afslag på lodshjælp. Da besætningen på den danske skonnert opdagede det, ville de gå ind bag efter damperen, men blev desværre slået ud af kurs. Skipperen råbte da gennem stormen, at roret skulle lægges hårdt om, så skuden ikke skulle løbe mod klipperne og knuses. Det ske-

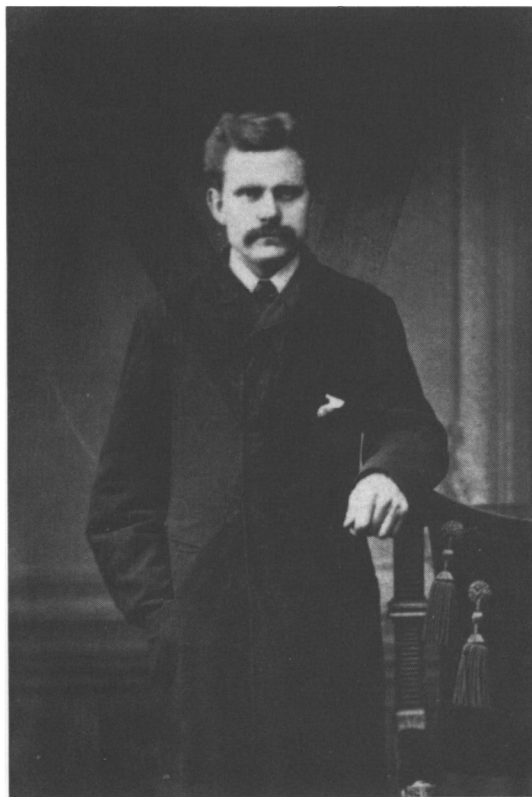
te i sidste øjeblik, og derved kom skibet igen ud i rum sø med sine forrevne sejl.

I over to døgn kæmpede de tapre sømænd mod elementernes rasen. Gang på gang lagde skuden sig på siden med sejlene i vandet. Og gang på gang fik de den på ret køl igen ved ihærdigt arbejde. På en eller anden måde slap både mad og drikke op, måske var det skyllet over bord. I hvert fald måtte heltene kæmpe uden mad og drikke de sidste par døgn, de var om bord. Vi ved jo ellers nok, at uden mad og drikke duer helten ikke. Men her var det noget andet, det var selvopholdelsesdriften, der fik dem til at yde indtil det yderste af deres ressourcer. Det så rigtignok håbløst ud. Men heldigvis løjede stormen af, og de slap endelig i land med deres medtagne skonnert og livet i behold.

I havnen blev de modtaget som helte med mange æresbevisninger både af det engelske redningsvæsen og af mange sømænd, der ikke havde troet, at de ville komme til at se deres danske kolleger i live mere.

Efter nogle års forløb forlod morfar sømandslivet, han gik i land for at blive hjemme og hjælpe sin far med driften af gården, som han senere overtog, og så blev det faderen, der kom til at hjælpe sønnen, og da han var rask og rørig, blev han ved med det næsten lige til han døde d. 30. jan. 1877 i en alder af ca. 88 år. Han havde bevaret alle sine tænder lige til det sidste.

Morfar, Peder den Anden, var med i krigen 1848 - 50 som marinesoldat - og igen i 1864, hvor han var med på den hæderkronede frengatten *Jylland* i det ærefulde slag ved Helgoland. Han er nok blevet gift i begyndelsen af 1850'erne. Hans ældste barn, Margrethe, blev født 1856. Seks år efter blev min mor født, og igen efter seks års forløb så min morbroder dagens lys 3. juli 1868. Det blev så Peder den Tredie. Han voksede op og blev en begavet og

Villum Balleby Jensen, lærer ved Dyreby skole, V. Dalsgård Jensens far.

hjælpsom dreng, og da folk kaldte hans far Peder Gammeltoft, blev han kaldt lille Peder Gammeltoft. Da han blev voksen, købte han navnet, så Gammeltoft har lovformeligt været slægtsnavnet siden.

Mormor og morfar kunne have haft 7 børn, men de 4 var enten dødfødte eller døde som ganske små, derfor blev der den store aldersforskel mellem de tre levedygtige børn. - Margrethe var særdeles godt begavet både i åndsfagene og til praktisk arbejde, så det tog ikke lang tid for hende at få lært at læse, skrive og regne m.m.. Men desværre kom der kedelige

mørke skyer ind i hendes eller så gode udsigter for tilværelsen. I 10 - 11 års alderen begyndte hun at blive tunghør, og et års tid efter var hun, trods lægernes tilsyn med hende, blevet ganske døv. Men dermed var hendes lidelser ikke til ende. Synet begyndte at blive dårligt på det ene øje, og efterhånden blev det klart, at det ikke kunne reddes. Det andet øje, der også var begyndt at blive dårligt, mente lægerne kunne reddes ved operation. Men operationen mislykkedes desværre, og nu var Margrethe både døv og blind. Det var et meget slemt handicap for en så ung pige og et hårdt slag for hele familien. Men Margrethe tabte ikke modet, der blev gjort meget for, at hun kunne få så tålelig en tilværelse som muligt. Fra blindeinstituttet i København blev der skaffet bøger med ophøjede bogstaver hjem til hende. Og som den begavede pige hun var, varede det ikke længe, før hun kunne tilegne sig stoffet gennem følesansen i fingrene, der efterhånden, som hun blev mere øvet, løb raskere og raskere hen over bogstaverne og derigennem bragte hende mange glæder og samtidig udvidede hendes åndelige horisont.

Med hensyn til de manuelle færdigheder var hun heller ikke helt slået ud. Hun kunne hjælpe med mange ting - f.eks. selv vaske op og sætte det ind i skabet. Kom der familiefremmede, kunne hun for det meste kende dem ved at føle på dem; skulle det knibe, tog de hendes hånd og skrev med den deres navn op i luften. Var der andet, nogen ville sige hende, tog de om hendes hånd og lod hendes fingre skrive meddelelsen på bordpladen, så forstod hun, glippede det en sjælden gang, kunne hun bare bede om at få det gentaget, for talens brug havde hun da heldigvis. Ved spisebordet håndterede hun spisegrejene ret sikkert, så trods hendes meget kedelige tab af både høre- og synssansen, kunne hun leve ret tåleligt i kærlige omgivelser. En vigtig faktor til det var

hendes fars kærlige omsorg for hende. Han var i det hele taget en brav og venlig mand med hjertet på det rette sted. Jeg har det fra min mor, der naturligvis har fortalt mig meget om ham. Man så hans gode hjerte, når han engang imellem hentede et helt læs fisk enten ved Houstrup strand eller Nymindegab, han kom sjældent hjem med mere end et halvt læs, for de fattige på hans vej skulle have deres part.

Foruden saltvandsfisk: Torsk, hvilling og fladfisk, fik beboerne på Gammeltoftgård også mange ferskvandsfisk: Aborrer, brasen og ål. Fiskepladsen lå jo næsten lige uden for døren - nemlig Fiilsø, for selv om søen var blevet meget formindsket ved udtørringen i 1852, var det alligevel en stor anseelig sø. Der blev fisket særlig mange brasen: En stor velsmagende fisk af karpefamilien, der kunne veje op til en halv snes pund stk.. Men de fleste af dem, jeg har været med til at spise, har haft en vægt på 3-4 pund stk.. Om foråret i brasernes legetid blev der fisket særlig mange. Og det var nemt nok at konstatere, når braserne legede, for da stak hannerne altid et par tommer af halen op over vandoverfladen. Hvis en af gårdens beboere eller måske en flink nabo opdagede det og fortalte det på gården, blev der travlhed. Voddet blev fundet frem og båden gjort klar, hvorefter mandskabet roede ud til ynglepladsen. De tog noget gammelt tøj på, for nogle af dem måtte gerne ud i søen for at ordne voddet, så det effektivt kunne omringe fiskene for derefter at slæbe dem i land, undertiden kunne der være flere snese brasen. En sådan portion kunne man jo umuligt nå at spise i fersk tilstand. Men dengang forstod man at salte og tørre fisken, så den kunne holde sig i flere måneder, og det gjaldt både for ferskvands- og saltvandsfisk, der gennem denne proces stadig var en velsmagende spise.

Da min far var kommet til egnen som lærer

Hansine Ane Marie Pedersen, V. Dalsgård Jensens mor.

i Dyreby skole, og han og min mor var blevet gode venner, prøvede han også brasenfiskeriet fra Gammeltoft. Senere hen, da jeg var dreng, fiskede man ikke mere fra Gammeltoft på den eller andre måder, for da var al fiskeri i Fiilsø forbudt. Dog var der en gårdejer på Fiilsø, der havde fiskeriet, hos ham kunne vi købe brasen. Han kom endda en enkelt gang selv med et par gode eksemplarer og forærede far, der havde været hans lærer.

Fiilsø var også rig på ål, som man hele året rundt kunne købe, der hvor den gamle berømte Henne vandmølle havde ligget, men det var

Peter Gammeltofts hustru Jørgine.

særligt i efterårstiden, når ålen begyndte sin vandring ud mod havet, at man fangede hovedmængden. Nat efter nat skæppede det godt i ålekisten, og man eksporterede hvert år for mange penge til udlandet.

Mens vi er ved datidens fødemidler, må vi også have hjemmeslagtningen med. På mors fødegård slagtede man både får, grise og kalve. Men det gik med kødet som med fisken, det meste kom i saltkarret, hvoraf noget blev røget i letsaltet tilstand. Ind imellem fik man også fersk kød i form af fjerkræ - og i jagttiden både fuglevildt og harer. Jeg vil tro, der altid har været en jæger blandt de mandlige beboere på

Gammeltoftgård. I hvert fald ved jeg, at min morbroder Peder den Tredie var en dygtig jæger. Der var meget vildt omkring på gårdens arealer, som var vokset betydeligt både i min morfars tid, men endnu mere i min morbrors. Han fortæller selv: *I mange år skød jeg en del harer og agerhøns, samt enkelte ænder og gæs. Det højeste, jeg nåede et år, var 125 agerhøns.* Det lyder unægtelig overdrevet. Men han havde store arealer at jage på, da der dengang var fri jagt på Fiilsø-områderne. At han ikke skød så mange ænder og gæs kom af, at han ikke havde helbred til at sidde og vente på aftentrækket ved søens bred.

Det største bytte han har nedskudt, vil jeg tro, er en svane. Det var en frostklar dag hen under aften i hans helt unge dage. Jorden var dækket med et godt lag sne. Han vidste, at svaner var sky fugle, derfor camouflerede han sig ved at trække en hvid natskjorte over sit tøj. På denne måde kom han en flok svaner på skudhold, og en af dem gik ned. Men dermed var sagen ikke slut, så snart han nærmede sig den store fugl, baskede den af sted, hurtigere end han kunne følge med i sine tunge træskostøvler. Han skød så igen, og endelig fik han den aflivet, men den havde nær knækket hans ene arm med sin raske vinge. Det var en sangsvane på 28 pund. Han tog den om hovedet, og med svanehalsen hængende over skulderen nåede halefjerene næsten jorden. Sådan kom han hjem med sit bytte i sin hvide skjorte lignende et spøgelse, så han havde nær forskrækket sin familie. - Han siger selv, at svaner ikke havde nogen handelsværdi, men det var en sportsbedrift at nedskyde en så stor fugl. Og til eget brug var der værdi i dens fjer og dun, der var af god kvalitet, og brystet, der blev saltet og røget, var en delikatesse til smørrebrød.

Mens jeg er ved jagten, vil jeg lige nævne, at P. Gammeltofts søn, Ejnar, også var en habil jæger. Engang tog han bøssen med, da han

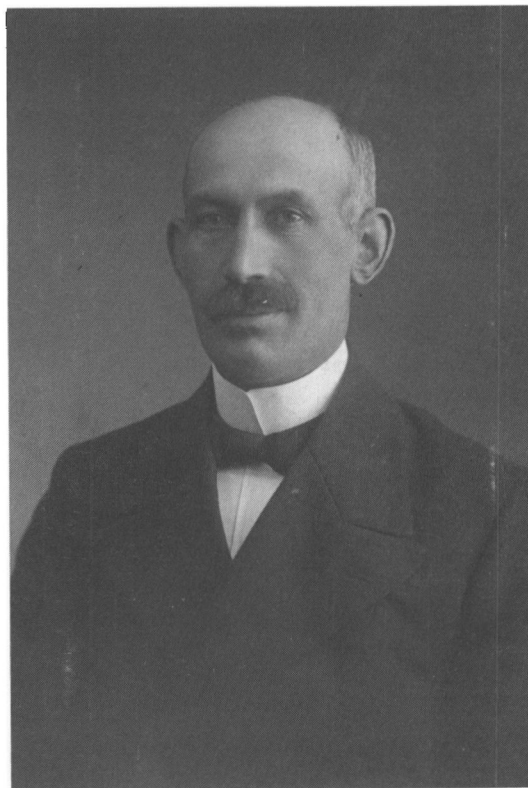
skulle ned og se til kvæget, der gik og græssede i nærheden af søen. Og mens han gik mellem kreaturerne og var godt camoufleret af dem, kom en flok ænder hen over hovedet på han. Han skød to skud, og seks ænder drattede ned. En syvende, der ikke kunne følge med flokken, måtte også lade livet, for da Ejnar så den sakke agterud, fik han hurtigt en ny patron i bøssen og skød, og dermed gjorde han en barmhjertighedsgerning mod den syvende and, der sikkert var blevet såret i første omgang.

Jeg vil gerne slutte jagthistorierne med én, som min morbror engang fortalte, om en ung, ny deltager i Fiilsø-jagtselskabet, som var klædt i en ualmindelig flot jagtudrustning. Han fortalte uafbrudt om sine egne bedrifter. Hans pral faldt mange af de ældre jægere for brystet. Men det lettede, da en af selskabet, henvendt til en anden, med tydelig stemme sagde: Havde hans overskæg så endda været noget større! Så brød latteren løs. Men næste dag fik han et endnu større vingeskud.

En af de stedlige jægere, Jørgen Krummes, blev vejleder for den nye unge, flotte jæger. Mens de går langs søen, kommer den unge mand uheldigvis ud i noget morads og synker i til knæene. Nu er han ingen stor karl længe, men råber og skriger om hjælp. Jørgen Krumme som er en lun fyr, er straks klar over situationen, men forhaster sig ikke.

Red mig! Red mig! råber den uheldige jæger.

Men med en meget alvorlig mine siger Jørgen Krummes: Nej, redde dig, det kan a et, så synker vi begge. Men a kan lin dig din pine. Derefter lægger han bøssen til kinden og siger på den unge mand, der tror det er alvor og kaster sig nu i sin skræk fremad med bøssen foran sig, derefter arbejder han sig uden større besvær ind på fast grund, men hans fine jagtudstyr! Føj endda! hvor det så ud.

Peter Gammeltoft, V. Dalgård Jensens morbror.

Men Jørgen Krummes roste ham og sagde med et lunt smil i øjenkrogene, at han havde båret sig helt rigtigt ad, andre kunne nemt have sat livet til i den situation. Om den unge mand så det lune smil, melder historien intet om. Han skyndte sig slukøret hjem til kroen, hvor hans tøj blev rensset. Og da hans mod og lyst til jagten rent var forsvundet, tog han hjem næste dag med første rejseforbindelse.

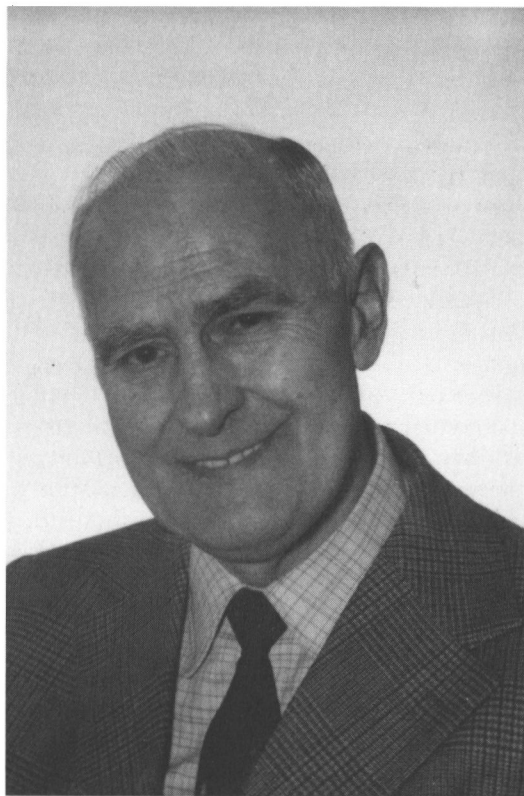
Vi må tilbage til min mor igen. Hun har ikke fortalt ret meget om sin egen mor, der stammede fra Næsbyerg, hvortil, som før omtalt, hendes svigerfar tog mange ture på hesteryg for at besøge hendes familie. Årsagen til, at

min mor ikke havde så mange minder om hende, er, at hun døde meget tidligt, nemlig i sommeren 1872, da min mor for nylig var fyldt 10 år. Morfar måtte så have husbestyrerinder. Og det er jo nok mest deres fortjeneste, at mor fik en god oplæring i alle de færdigheder en gårdmandskone måtte være i besiddelse af dengang. F.eks. kærne smør, lave ost, bage både grovbrød og fintbrød, brygge øl, slagte mindre dyr, karte, spinde og tvinde garn o.s.v.

I begyndelsen af nuværende århundrede, da jeg begyndte at kunne skønne - sådan omkring 1906 - så jeg hende ofte siddende ved spinderokken; var hun alene, sad hun tit og nynnede til rokkehjulets snurren. Men det varede ikke så længe ind i det nye århundrede, før rokken blev sat til side, og man købte garn i forretninger til strømpestrikning m.m.. Men mod slutningen af 1. verdenskrig kneb det med at få udenlandsk uld og garn, derved fik spinderokken en renæssance, særlig hos dem, der havde får, men også hos dem, som kunne skaffe sig uld. Så da kom mors rok frem igen.

Vi hopper lidt længere tilbage i tiden. I det år mor blev 13 og hendes lillebror, Peder, 7 år, kom pengeombytningen. Det var i 1875, og børnene var meget spændte på at se de nye penge: Kroner og ører. Og de opdagede jo snart, at det var meget nemmere at regne med dem i stedet for med daler, mark og skilling, som de jo før havde haft. 16 skilling til en mark og 6 mark til en daler, det passede jo ikke sammen og var et besværligt system at arbejde med. Men med de nye penge, der benyttede titalssystemet, gik det som fod i hose.

Min mor fik også lært at sy. Hun og hendes far blev enige om, at det skulle ske på en systue i Varde. Han hjalp hende så med at leje et værelse i byen, og i det halve år, hun var der, lærte hun kjolesyning m.m.. Hun kunne også sy herrebukser, men det brød hun sig ikke meget om. Jeg husker dog en gang, at hun syede et

Valdemar Dalgård Jensen, Ansager, født 1902, død 1986

par bukser til mig, de var meget gode, mine skolekammerater troede, at jeg havde fået dem syet hos skrædderen.

Denne uddannelse var et godt plus til hendes øvrige færdigheder, så hun var godt rustet til arbejdet i et gårdmandshjem. Hun blev nu ikke gårdmandskone, men gift med min far lærer V. B. Jensen¹⁾, der havde levet som ungkarl i Dyreby skole i 5 år. I forlovelsestiden var hendes søster Margrethe med oppe i skolen for at se hendes fremtidige hjem. Ja, se kunne hun jo ikke og heller ikke høre, men af hendes kommentarer fremgik det, at hun nok kunne

bedømme situationen i det fattige ungarlehjem. Hun sagde nemlig til sin søster under fire øjne efter at have følt på møbler og andet bohaver: Ja, det er jo simpelt, men han er jo da seminarist. Dengang fandtes der nemlig - særlig i Vestjylland - de såkaldte vinterlærere, der ikke havde nogen eksamen, men prøve, eller på anden måde var kvalificeret til at blive vinterlærer eller helårs pøgelærer. Men min far blev altså accepteret af moster Margrethe, fordi han var seminarist.

Det var meningen, at brylluppet skulle have stået noget før, end det fandt sted. Men på grund af langsom ekspedition af attester og andre papirer, trak det ud, så det blev ind under jul, før formaliteterne var i orden. Men da det kunne lade sig gøre, ville de giftes inden jul. Og det blev så den 23. december i det Herrens år 1886.

Men allerede en lille månedstid efter sin datters bryllup, fik morfar lungebetændelse og døde d. 18. jan. 1887. Han blev begravet ved siden af sin hustru på Henne kirkegård. Deres grave findes endnu i et lille pænt anlæg umiddelbart syd for kirken, hvor man kan læse deres navn og datoer - nu langt over 100 år siden - i alt fald for mormors vedkommende, der som førnævnt døde 17. aug. 1872.

Da morfar døde efterlod han sig tre børn: Margrethe på 30 år, der på grund af sit handicap ikke kunne klare sig selv, min mor på 24 år, der som sagt for nylig var blevet gift og flyttet til Dyreby skole, og den yngste Peder på 18 år, som nu i så ung en alder skulle til at være selvstændig gårdejer. Men han kendte jo forholdene godt og havde mod på arbejdet.

Ved skiftet blev det bestemt, at mor som sin arvedel skulle have 2000,- kr. udbetalt. Før giftermålet havde hendes far ellers stillet hende 3000,- kr. i udsigt i arv eller medgift. Men der hørte jo en del behæftelser med ved overtagelsen af gården, så de mænd, der behandlede sa-

gen, blev enige om 2000,- kr., hvilket jo da også var en slags penge dengang i 1887. Da Margrethe noget senere besøgte sin søster i Dyreby skole, kunne hun ved hjælp af følesansen glæde sig over de pæne nye møbler, der nu var kommet i det før så fattige ungarlehjem.

Min morbror Peders arvedel var så gården, som den fremtrådte med de plusser og minusser, der forefandtes. Blandt behæftelserne var, at Peder skulle sørge for to kvinders underhold på gården. Den ene kvinde var jo hans storesøster, Margrethe, som han selvfølgelig gerne ville være god imod, så hun til trods for sin mangel på syn og hørelse kunne få en så tålelig tilværelse som muligt. Den anden kvinde var hans fars halvsøster, Karen, der boede i østfløjen, hvor der senere hen, da jeg var dreng, var karlekamre, medens Margrethe havde et værelse i stuehuset.

Jeg har ikke kendt nogen af de to kvinder, som vi søskende var i familie med. Men mine tre ældste søskende har fortalt om dem fra deres børnetid. Når moster Margrethe var i besøg i Dyreby skole, måtte min storebror eller ældste søster lede hende ved hånden både inde i huset og udenfor. Hun ville gerne besøge sin søster, og hun kunne godt blive i flere dage, nok særlig efter at hendes bror, Peder, var blevet gift, og det blev han allerede som 19 årig med naboens pige, Jørgine - kaldet Gine - som hurtigt efter at være kommet i tjeneste på nabogården, blev forelsket i den ranke unge gårdejer, som hun ofte så arbejde i marken med hestene. At hendes følelser blev gengældt, vidnede brylluppet jo om, der stod en tid efter. I ægteskabet blev der syv børn: 3 sønner og 4 døtre, som var så nogenlunde på alder med mors og fars seks børn i Dyreby skole.

Når mine søskende i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af det nye århundrede var på besøg i Gammeltoft, var de også altid inde at se til moster Grethe og faster Karen, som de

kaldte hende. Men ellers legede de med deres fætre og kusiner. - de to kvinder døde begge omkring århundredskiftet, moster Grethe i en ung alder omkring de 45, medens faster Karen blev gammel efter datidens forhold og nåede en alder af omkring 80 år.

Engang ville faster Karen være rigtig god ved lille femårige søster Maja, der var inde at besøge hende, og gav hende en stor snaps brændevin med sirup i, så hun kom syngende og dinglende hjem. - Nå, jeg blev nok fristet til at pynte på realiteterne, for sådan sagde Maja nu ikke, da hun for en tid siden erindrede episoden: Hun var blot blevet lidt svimmel og havde kastet op. Men det tyder da på, at hun havde fået for meget spiritus. Men dengang var det jo sådan, at man brugte brændevinen meget flittigt - ikke blot til at kurere tandpine og andre sygdomme med, men også som en ingrediens i den daglige kost.

Jeg regnede med at slutte min lille beretning omkring ved århundredskiftet. Men nævner lige til slut de sidste ejere af Gammeltoftgård: Tredie generation - min morbror P.

Gammeltoft efterlod sig en betydelig forbedret gård til sin yngste søn Ejnar, der i 1926 blev gift med Katrine, som var datter af gårdejer Frands Christensen, Kastkjær, Lunde. De drev så den store gård til foråret 1962, da Ejnar døde. Derefter gik gården over til deres yngste søn Frands. Den ældste søn Peder havde allerede den gang været ingeniør i England i flere år. Frands blev gift med Krista, hvis far var gårdejer Peder Carstensen, Horne. - Sidst, jeg talte med Frands, var der 53 malkekøer på gården + mange flere unglykreaturer og kalve, så det går stadig fremad. I ægteskabet er der tre sønner: Arne, Ejnar og Peder, der alle er konfirmerede.

Vi håber, at en af dem vil overtage gården og drive den videre i forfædrenes ånd og fodspor til gavn og glæde både for dem selv og familien.

Note

1. Villum Balleby Jensen, lærer ved Dyreby skole, er beskrevet i en artikel i »Fra Ribe Amt« 1982 s. 371-386.

Valdemar Dalgård Jensen, Ansager, født 1902, død 1986. Overlærer.